

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleidingen

Godsdienst-pastoraal Werk

voltijd en deeltijd

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Godsdienst**

voltijd en deeltijd

Christelijke Hogeschool Windesheim

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleidingen
Godsdienst-pastoraal Werk

voltijd en deeltijd – CROHO 15146

Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Godsdienst

voltijd en deeltijd – CROHO 35441

Christelijke Hogeschool Windesheim

Hobéon Certificering

Datum

28 maart 2018

Auditpanel

drs. R.B. van der Herberg, voorzitter

dr. A. de Kock, lid - deskundige

E. Teunissen, lid - deskundige

Drs. T. Visser, lid - deskundige

G. de Bekker, lid - student

Secretaris

Drs. R.F. Stapert

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	9
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	21
6.	AANBEVELINGEN	23
BIJLAGE I	Scoretabel	25
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	27
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	31
BIJLAGE IV	Overzicht auditpanel	33

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Christelijke Hogeschool Windesheim
Status instelling	Bekostigd
Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief – 16 april 2015
NAAM OPLEIDINGEN	B Godsdienst-pastoraal Werk & B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst
Registratienummer croho	<ul style="list-style-type: none"> • Godsdienst-pastoraal Werk (GPW) – 35146 • Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (GL) – 35441
Domein/Sector croho	GPW – Gedrag en Maatschappij GL – Onderwijs
Oriëntatie opleiding	HBO
Niveau opleiding	Bachelor
Graad en titel	GPW – Bachelor of Theology GL – Bachelor of Education
Aantal studiepunten	240 EC
Afstudeerrichtingen	n.v.t.
Locatie(s)	Zwolle (tot 1 september 2017 ook: Amsterdam)
Variant(en)	Voltijd en deeltijd
Joint programme	n.v.t.
Onderwijstaal	Nederlands
Datum audit	16 en 17 januari 2018
Contactpersoon opleiding	A. van der Ven aa.van.der.ven@windesheim.nl

2. SAMENVATTING

De opleiding Godsdienst-pastoraal Werk leidt op tot beroepen in het domein theologie en levensbeschouwing, te weten kerkelijk werker, pastoraal werker, catecheet, kerkelijk opbouwwerker, geestelijk verzorger in zorginstellingen, missionair en/of diaconaal werker.

De opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst leidt op voor het tweedegraads gebied, te weten VMBO, onderbouw HAVO/VWO en de BVE (Beroepsonderwijs en Volwassen Educatie) bijvoorbeeld op de ROC's.

Het zijn kleine opleidingen¹. Beide opleidingen kennen een voltijd- en een deeltijdvariant, die in de basis niet veel van elkaar verschillen.

Op 1 september 2016 zijn beide opleidingen gestart met een vernieuwd programma in jaar 1. Op 1 september 2017 is het vernieuwde programma geïmplementeerd in de jaren 2 en 3. Per 1 september 2018 zal het vernieuwde programma worden ingevoerd in studiejaar 4. De studenten die op 1 september 2015 (cohort 2015) in het eerste jaar van de opleiding zijn gestart, zijn per 1 september 2017 overgegaan naar het vernieuwde programma.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De bevindingen van het panel laten zien dat de beoogde leerresultaten van beide opleidingen voldoende specifiek zijn en inhoudelijk aansluiten op de eisen van beide beroepen (pastoraal werker, tweedegraads leraar godsdienst/levensbeschouwing). Dat laatste wekt overigens geen verwondering, want de beoogde leerresultaten zijn door de respectieve werkvelden gevalideerd. Ook hebben beide opleidingen de functie van onderzoek expliciet geplaatst in het kader van de voorbereiding op het beroep waar de afgestudeerden als *beginnende* beroepsbeoefenaren opereren. Voor wat betreft de internationale oriëntatie merkt het panel op, dat de centrale uitgangspunten ('multiperspectiviteit' en 'meervoudige identiteit') nog niet zodanig zijn uitgekristalliseerd, dat zij nu reeds concreet richting kunnen geven aan het opleidingsprogramma.

Samenvattend merkt het panel op, dat de beoogde leerresultaten passen bij het bachelorniveau en bij de hbo-oriëntatie van beide opleidingen en dat zij zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld. Daarmee voldoen beide opleidingen wat betreft de beoogde leerresultaten aan de basiskwaliteit. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De inhoud van beide programma's is een passende uitwerking van de beoogde leerresultaten en dat wordt zichtbaar in de leerarrangementen, maar ook in het didactisch concept. Ook de didactiek en werkvormen sluiten aan op de beoogde leerresultaten en studenten participeren actief in het onderwijs en worden uitgedaagd zelf vorm te geven aan hun leerproces.

Binnen de leerarrangementen krijgen de studenten voldoende gelegenheid zich op bachelor niveau te ontwikkelen tot een deskundige en bekwame pastoraal werker dan wel leraar. Een professional met een open oog voor de doelgroepen waarvoor hij werkt en met een handelingsrepertoire dat hem in staat stelt tot resultaten te komen. Het deskundige docentencorps maakt dit alles ook mogelijk.

---

¹ Aantal studenten: GWP (voltijd) – 16. GPW (deeltijd) – 24. GL (voltijd) – 8. GL (deeltijd) – 10.

Samenvattend merkt het panel op, dat op opleidingsprogramma en de kwaliteit van het docententeam van beide opleidingen het voor de instromende studenten mogelijk maken de beoogde leerresultaten te realiseren. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.

Het panel geeft beide opleidingen wel in overweging de plaats en diepgang van de theologische scholing in de major van beide programma's te versterken teneinde een balans te bewerkstelligen tussen enerzijds het opleiden tot hbo-theoloog en anderzijds het opleiden tot levensbeschouwelijk agogisch werker binnen een pastorale dan wel educatieve context.

Standaard 3. Toetsing

Beide opleidingen hebben een transparant en coherent toetsbeleid dat aantoonbaar leidt tot een valide en betrouwbare toetsing via richtlijnen, kalibreersessies, vier-ogenprincipe, externe kwaliteitsborging. Dat geldt ook voor het afstudeerproces waarin duidelijke go/ no go-momenten zijn ingebouwd en waarbij voorts een scherpe scheiding is aangebracht tussen begeleiden en beoordelen.

De examencommissie vervult haar kwaliteitsborgende taak op effectieve wijze via een actieve bemoeienis (vooraf en achteraf) door haar toetscommissie, die in hoge mate deskundig en bekwaam is. Met name de pro-actieve borging via kwaliteitseisen, competente examinatoren, vier-ogenprincipe en kalibratie hebben beide opleidingen op robuuste wijze georganiseerd. Kortom, beide opleidingen beschikken over een prima systeem van toetsing.

Wel ziet het panel nog ruimte om de controle achteraf verder te systematiseren en daardoor ook te versterken opdat de examencommissie (al dan niet via haar toetscommissie) een *volledig* beeld krijgt van de feitelijke kwaliteit van het toetsen & beoordelen gedurende de vier opleidingsjaren. Immers, alleen dan kan een examencommissie de zwakke plekken identificeren en op basis van een onderzoek naar de oorzaken ervan op een solide wijze verbetermaatregelen ontwerpen. Dit aandachtspunt is voor het panel reden in zijn oordeel over het overigens prima *systeem* van toetsen toch niet verder te gaan dan een 'voldoende'.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Het panel is van oordeel, dat de studenten van beide opleidingen met hun SLB-portfolio's en met hun afstudeerwerken laten zien dat zij de beoogde leerresultaten inderdaad hebben gerealiseerd. Het panel is dan ook te spreken over de kwaliteit van de afgestudeerden. Ook het werkveld is positief over de kwaliteit en het functioneren van de alumni die tijdens de audit meldden dat hun opleiding hen goed heeft voorbereid op de beroepspraktijk. Aldus hebben beide opleidingen aangetoond dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd. Reden voor het panel te besluiten tot een 'voldoende'.

De ontwikkelkansen, daar waar het gaat om de afstudeerwerken, liggen in het doordenken van de praktische implementatie in het werkveld. Dat is immers de kracht van een bachelor. Van de student zou dan ook moeten worden gevraagd aan de onderzoeksresultaten een plan van aanpak te koppelen opdat de uitkomsten van het onderzoek hun weerslag kunnen vinden in de praktijk en de student daarbij ook ervaart dat zijn werk effect heeft. Dit stimuleert de onderzoekende houding, ook na het afstuderen.

De ontwikkelkansen, daar waar het gaat om de SLB-portfolio's, liggen in de zelfreflectie die van de student gevraagd wordt en in de directe praktijkrelevantie. De beoordelaars dan wel de coaches zouden de studenten sterker kunnen sturen naar meer diepgang in de reflectie en directer kunnen sturen naar de concrete praktijk waarin de afgestudeerde terecht komt.

Algemene conclusie

Gelet op het gerealiseerde bachelorniveau van de afgestudeerden, concludeert het auditpanel dat beide opleidingen hun ambities volledig waar maken en wel mede dankzij een weldoordacht programma en deskundige docenten.

Den Haag, 28 maart 2018

Namens het auditpanel,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R.B. van der Herberg', with a long horizontal line extending to the right.

drs. R.B. van der Herberg,
voorzitter

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'R.F. Stapert', with a long horizontal line extending to the right.

drs. R.F. Stapert,
secretaris

3. INLEIDING

De bacheloropleidingen Theologie & Levensbeschouwing van Christelijke Hogeschool Windesheim zijn ondergebracht in haar Domein Bewegen & Educatie en omvatten twee croho's op bachelorniveau: de opleiding Godsdienst-pastoraal Werk (GPW) en de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (hierna ook wel aangeduid als Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing) (GL). Het zijn kleine opleidingen. *Gemiddelde* jaarlijkse instroom voor GPW deeltijd is 15 studenten, GPW voltijd 4 studenten, GL deeltijd 10 studenten en GL voltijd ook 10 studenten.

Op 1 september 2016 zijn beide opleidingen gestart met een vernieuwd programma in jaar 1. Op 1 september 2017 is het vernieuwde programma geïmplementeerd in de jaren 2 en 3. Per 1 september 2018 zal het vernieuwde programma worden ingevoerd in studiejaar 4. De studenten die op 1 september 2015 (cohort 2015) in het eerste jaar van de opleiding zijn gestart, zijn per 1 september 2017 overgegaan naar het vernieuwde programma.

Beide opleidingen kennen een voltijd- en een deeltijdvariant, die overigens nauwelijks van elkaar verschillen. In de onderhavige rapportage worden deze twee varianten dan ook niet afzonderlijk behandeld.

Tijdens de vorige audit (2010) werden enkele verbeterpunten gesignaleerd met betrekking tot (bijvoorbeeld) internationalisering, studiebelasting en werkdruk.

In het vernieuwde programma hebben de opleidingen de doelen van internationalisering (inclusief interculturele vaardigheden) verbonden met de concepten 'multiperspectiviteit' en 'meervoudige identiteit', die hun vertaling krijgen in de groepssamenstelling (hybride samenstelling) en in de leerstof (diversiteit aan bronnen, ook internationaal). Daarnaast zijn er internationale excursies en wordt geëxperimenteerd met het aanbieden van Engelstalige leerarrangementen.

Om de studiebelasting naar beneden te brengen is het programma, waar mogelijk, flexibel en blended (combinatie van face to face, online en werkplekleren) ingericht. Zo kunnen studenten invloed uitoefenen op de volgorde van sommige studieonderdelen, hebben zij bij sommige leerarrangementen keuze voor wat betreft het moment van de toetsafname, is het aantal colleges verminderd en vervangen door online studieonderdelen en is het totale aantal toetsen gereduceerd.

Ter vermindering van de werkdruk zoeken beide opleidingen nog naar een andere verhouding tussen formatieve en summatieve toetsing en is er meer aandacht voor teamvorming. Dit wordt bijvoorbeeld geconcretiseerd in het werken in duo's, waardoor collega's van elkaars expertise en mogelijkheden met betrekking tot inzet gebruik kunnen maken. Een ander voorbeeld is het werken met meer zelfverantwoordelijke drietallen in taakgroepen.

Pilot Flexibilisering

Per 1 september 2017 zijn de opleidingen Godsdienst-pastoraal Werk (GPW) & Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing (GL) gestart met de ontwikkeling van de pilot Flexibilisering Deeltijdonderwijs Volwassenen. Kenmerkend voor deze studieroute is, dat het opleidingsprofiel en de taken uit de beroepspraktijk zijn vertaald naar leeruitkomsten die via flexibele leerroutes en met behulp van leerwegaafhankelijke toetsen kunnen leiden tot een diploma of certificaat. Deze flexibele studieroute zal per 1 september 2018 starten.

Op het moment van de audit zijn drie modules van 30 EC en een module van 15 EC ontwikkeld. Deze laatste module betreft een minor. In de loop van het studiejaar 2017/2018 worden de overige drie modules ontwikkeld zodat op 1 september 2018 de volledige studieroute via deze weg zal kunnen worden aangeboden. Het panel acht het thans nog te vroeg om kwalitatieve uitspraken te doen over deze pilot, te meer daar ook de inrichting van bijvoorbeeld de intake en van het assessment en van de overige vormen van toetsen & beoordelen nog hun beslag moeten krijgen.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De opleiding Godsdienst-pastoraal Werk (GPW) leidt op tot beroepen in het domein theologie en levensbeschouwing, te weten kerkelijk werker, pastoraal werker, catecheet, kerkelijk opbouwwerker, geestelijk verzorger in zorginstellingen, missionair en/of diaconaal werker.

De opleiding Leraar Godsdienst/Levensbeschouwing (GL) leidt op voor het tweedegraads gebied, te weten VMBO, onderbouw-HAVO/VWO en de BVE (Beroepsonderwijs en Volwassen Educatie) bijvoorbeeld op de ROC's.

In de visie van Windesheim is de GPW'er een levensbeschouwelijk agogisch werker. Theologisch deskundig, agogisch bekwaam. Voor de GL'er geldt iets soortgelijks: theologisch deskundig, (vak)didactisch bekwaam. Dit betekent dat in de doelstelling van GPW en GL en dus ook in de respectieve programma's een balans moet worden gevonden tussen enerzijds GPW-afgestudeerde en de GL-afgestudeerde als hbo-theoloog en anderzijds de GPW-afgestudeerde als levensbeschouwelijk agogisch werker en de GL-afgestudeerde als leraar/(vak)didacticus. Uit de gesprekken tijdens de audit bleek dat dit een zoektocht is die nog niet volledig is afgerond. Dat kan ook niet anders, want ook in het werkveld zijn deze twee dimensies van het beroep nog onderwerp van discussie. Toch beveelt het panel beide opleidingen aan in dit opzicht hun opleidingsdoel nog eens nader te doordenken om met name voor hen zelf helder te krijgen welke plaats en welke diepgang de theologische scholing in beide programma's zou moeten hebben.

Het panel is overigens wel van oordeel, dat *beide* opleidingen hun identiteit (hun profiel) vanuit een duidelijk uitgangspunt inkleuren, namelijk de levensbeschouwelijke agogische werker, die in een pastorale dan wel educatieve context niet belérend werkt maar luisterend en met een open mind voor de diversiteit in het werkveld. Beide opleidingen hebben door hun focus op 'het omgaan met diversiteit', met zowel aandacht voor het verstaan van de ander als voor de eigen (levensbeschouwelijke) wortels en met het zoeken van de dialoog daartussen een duidelijk eigen profiel t.o.v. de andere hbo theologie-opleidingen in het land. Wel opmerkelijk is, dat Windesheim deze markante profilering onvoldoende helder naar buiten brengt. Dat kan beter.

Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten hebben de vorm van levensbeschouwelijke beroepscompetenties. De opleidingen GPW en GL kennen twee typen van levensbeschouwelijke beroepscompetenties: algemene en specifieke levensbeschouwelijke beroepscompetenties (zie tabel op blz.4). De algemene levensbeschouwelijke competenties geven de beoogde leerresultaten voor GPW- en GL-afgestudeerden gezamenlijk weer.

De specifieke levensbeschouwelijke competenties beschrijven de onderscheiden vaardigheden, kennisaspecten en houdingsaspecten van afgestudeerde GPW'ers en GL'ers. Deze competentiesets zijn in samenspraak met de werkvelden van (met name) GPW en GL geformuleerd en vastgesteld.

Algemene levensbeschouwelijke beroepscompetenties	Beroepscompetenties GPW	Beroepscompetenties GL
Competent in hermeneutisch handelen	Competent in agogisch handelen	Competent als ontwerper
Competent in persoonlijke en spirituele ontwikkeling	Competent in educatie	Competent als uitvoerder
Competent in communicatie	Competent in levensbeschouwelijke en/of pastorale begeleiding	Competent als pedagoog
Competent in ondernemend handelen	Competent in ritueel en/of liturgisch handelen	Competent als teamlid en collega
Competent in onderzoek(svaardigheid)	Competent in presentie en/of missionair handelen	

De competentieset is gebaseerd op de landelijke beroepsprofielen: "Professional met diepgang" (voor GPW) en de SBL-competenties (voor GL). Voor GL heeft de opleiding het aantal van zeven SBL competenties geconcentreerd tot vier. Daarmee sluit de opleiding aan op een landelijke trend, waarin de voorkeur wordt gegeven aan een concentratie van competenties in een beperkt aantal betekenisvolle kerntaken. Dit is verdedigbaar, zie bijvoorbeeld de beschrijving van de "Onderwijs coöperatie" en de beschrijving in de "Professional met diepgang". Aldus wordt het aantal specifieke GL-competenties nagenoeg gelijk aan het aantal specifieke GPW-competenties. Gelet op het feit dat GPW- en GL-studenten het programma van de propedeuse gezamenlijk volgen, is ook dit verdedigbaar.

Beide opleidingen hebben de als competenties geformuleerde leerresultaten geconcretiseerd in kerntaken binnen zogeheten kernpraktijken: professionele praktijksituaties die kenmerkend zijn voor een bepaald beroep. Hier gaat het om veertien GPW-kernpraktijken en zestien GL-kernpraktijken. Een GPW'er moet bijvoorbeeld in staat zijn iemand te begeleiden bij levensthema's of moet een voorziening bij concrete nood kunnen realiseren. Een GL'er moet bijvoorbeeld onderwijs kunnen ontwerpen en uitvoeren of problematiek bij leerlingen kunnen signaleren. De kernpraktijken zijn in samenwerking met de werkvelden van GPW en GL tot stand gekomen en gevalideerd. Hiertoe zijn tussen 2013 en 2017 met regelmaat partners uit het werkveld (voor GPW meer dan voor GL) geconsulteerd, individueel en in groepsverband. Anders gezegd, het panel constateert een grote nabijheid van beide opleidingen tot verschillende domeinen in het werkveld.

Body of Knowledge

De landelijk vastgestelde kennisbases voor GPW en GL zoals opgenomen in respectievelijk 'Professional met Diepgang III' en 'Kennisbasis Docent Godsdienst Levensbeschouwing' (2017), hebben beide opleidingen expliciet in hun beoogde leerresultaten opgenomen.

Voorbeelden van kernpraktijk en leerresultaten

GPW-kernpraktijk

1. Een voorziening bij concrete nood realiseren: de professional realiseert praktische oplossingen voor acute vragen en mobiliseert daarbij anderen. De professional verwijst naar de juiste instellingen en personen als de hulpvraag niet past binnen de competentie of bevoegdheid van de GPW'er. [(1) Tijdelijke nachtopvang zwervers, (2) voedsel en kleding voor Vluchtelingen, (3) verwijzing naar schuldhulpverlener of psychiater.]

2. Een moreel beraad organiseren: de professional initieert en begeleidt interdisciplinaire gesprekken over morele kwesties op de werkplek. [Gesprek in gemeente over homoseksualiteit; interdisciplinair overleg over zorg rondom het levenseinde.]

GL-kernpraktijk

1. Lessen uitvoeren: de GL-docent geeft inspirerende GL-lessen die op de doelgroep en beginsituatie aan sluiten, waarbij gebruik wordt gemaakt van hermeneutisch-communicatief en/of mystagogisch lesgeven, gericht op de levensbeschouwelijke ontwikkeling van de leerlingen.
De GL-docent is zich bij het lesgeven bewust van de vijf docentrollen: gastheer, presentator, didacticus, pedagoog en afsluiter. [Relatie met SBL-competenties Vakinhoudelijk en didactisch competent, Organisatorisch Competent, Interpersoonlijk competent.]
2. Vorm en inhoud geven aan mentoraat: de GL-docent kan mentoraatstaken vervullen zowel gericht op de individuele leerling als op de groep. De GL-docent kan door het jaar heen met een groep optrekken en groepsbindende processen genereren, kan met individuele leerlingen een gepaste vertrouwensrelatie aangaan en adequate interventies plegen, zowel op individueel als op groepsniveau. Ook weet de GL-docent moeilijke en/of actuele onderwerpen - als pesten en radicalisering - te bespreken met de mentorgroep. [Relatie met SBL-competenties: Pedagogisch competent, Interpersoonlijk competent.]

De formulering van de kernpraktijken en de daarmee samenhangende competenties komt overeen met de niveau-aanduiding van de Dublin-descriptoren (bachelor) en de NLQF-standaarden (bachelorniveau). Tevens reflecteren zij de tien generieke hbo-kwalificaties, die de opleidingen overigens integraal in de studiewijzers hebben opgenomen.

Met ingang van studiejaar 2017/2018 zullen beide opleidingen alleen de NLQF-standaarden gebruiken en zullen zij de bekwaamheidseisen zoals verwoord in de SBL-competenties vervangen door de nieuwe bekwaamheidseisen van de Onderwijscoöperatie.

Leerresultaat: Onderzoek

De beoogde leerresultaten met betrekking tot onderzoek impliceren voor GL een gerichtheid op een voortdurende kwalitatieve versterking van de eigen onderwijsomgeving op basis van eigen onderzoek met gebruikmaking van de nieuwste inzichten omtrent begeleiding van leerlingen en didactische vaardigheden.

Voor GPW ligt de gerichtheid op onderzoek met name besloten in het leerresultaat 'competent in professionalisering': het vermogen om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het beroep en de beroepsmethodiek via praktijkgericht onderzoek. Dat onderzoek betreft (1) de eigen beroepspraktijk en vertaalt de bevindingen in consequenties voor het eigen handelen en dat van andere betrokkenen in deze beroepspraktijk en (2) veranderingen in de context van de eigen praktijk en vertaalt de resultaten in praktische aanbevelingen voor verbetering ervan. Kortom: beide opleidingen plaatsen het onderzoek uitdrukkelijk in functie van de voortdurende kwalitatieve versterking van de eigen beroepsuitoefening.

Leerresultaat: Internationale oriëntatie

De beoogde leerresultaten m.b.t. internationale oriëntatie impliceren het verwerven van interculturele vaardigheden teneinde studenten voldoende te equiperen om in cultureel diverse contexten te kunnen opereren als pastoraal werker dan wel als leraar. 'Multiperspectiviteit' en 'meervoudige identiteit' zullen daarbij richtinggevend zijn, maar deze concepten zijn nog niet volledig geconcretiseerd.

Weging en Oordeel: voldoende

De bevindingen van het panel laten zien dat de beoogde leerresultaten voldoende specifiek zijn en inhoudelijk aansluiten op de eisen van beide beroepen. Dat laatste wekt geen verwondering, want de beoogde leerresultaten zijn door de respectieve werkvelden gevalideerd. Voorts hebben beide opleidingen de beoogde leerresultaten mede aan de hand van de internationaal geaccepteerde NLQF-standaarden ontworpen. Ook hebben beide opleidingen de functie van onderzoek expliciet geplaatst in het kader van het beroep waar de afgestudeerden als *beginnende* beroepsbeoefenaren opereren.

Voor wat betreft de internationale oriëntatie merkt het panel op, dat de centrale uitgangspunten ('multiperspectiviteit' en 'meervoudige identiteit') nog niet zodanig zijn uitgekristalliseerd, dat zij thans reeds concreet richting kunnen geven aan het opleidingsprogramma.

Samenvattend merkt het panel op, dat de beoogde leerresultaten passen bij het bachelorniveau en bij de hbo-oriëntatie van beide opleidingen en dat zij zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld. Daarmee voldoen beide opleidingen aan de basiskwaliteit. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*). Opleidings specifieke voorzieningen worden beoordeeld, tenzij het gaat om instellingsbrede voorzieningen waarover bij de ITK al is gerapporteerd.

Bevindingen

Programma

Onder standaard 1 heeft het panel informatie verschaft over de beoogde leerresultaten die beide opleidingen nader hebben uitgewerkt in kerntaken binnen welomschreven kernpraktijken. In hun programma hebben zij deze kernpraktijken geoperationaliseerd in zogeheten leerarrangementen. Dit hebben zij zorgvuldig gedaan, waarmee het panel wil zeggen dat beide opleidingen alle beoogde leerresultaten inderdaad als doelgerichte onderwijseenheden in hun programma zichtbaar hebben gemaakt, en wel in de vorm van leerarrangementen. Overigens zij hier opgemerkt dat pas sprake is van een *volledige* implementatie van deze systematiek als het 4^e opleidingsjaar volgens de vernieuwde programma's wordt uitgevoerd, en dat zal dan september 2018 zijn.

Leerarrangementen zijn onderwijseenheden met een beperkte omvang (3 tot 5 EC). Er zijn drie typen arrangementen: theorie-, praktijk- en reflectie-arrangementen.

- De brede kennisbasis krijgt haar beslag binnen de *theorie-arrangementen* doordat bronnen worden gekozen binnen verschillende kennisgebieden (bijvoorbeeld: theologie, godsdienstwetenschap, godsdienstfilosofie, godsdienstsociologie) en doordat binnen die kennisgebieden verschillende theoretische invalshoeken met elkaar worden vergeleken. Theorie-arrangementen voorzien in de basistheorie of fundamentele theorie die bij alle competenties voor het beroep (pastoraal werker en leraar godsdienst/levensbeschouwing) nodig zijn als bodem waar vak-theorie en methodiek verder op voortbouwen. De breedte wordt hier verkregen door een diversiteit aan theoretische perspectieven te verkennen en met elkaar uit te wisselen. Ook theoretische perspectieven gericht op het ontwikkelen van vakbekwaamheid en ondernemerschap komen in de theorie-arrangementen aan de orde.
- In de *praktijk-arrangementen* leren studenten om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. Binnen de verschillende praktijkarrangementen werken studenten aan alle competenties (met de daarbij horende kennis, vaardigheids- en houdingsaspecten). De brede kennisbasis is ook terug te vinden binnen de praktijkarrangementen, maar dan gericht op de vakkennis die de professional nodig heeft voor zijn directe beroepsuitoefening. Ook aan de met vakbekwaamheid en met ondernemerschap samenhangende vaardigheden wordt gewerkt. Binnen de praktijkarrangementen wordt studenten dan ook gevraagd om ten aanzien van deze diversiteit aan perspectieven (theologie, vakbekwaamheid en ondernemerschap) een eigen positie te bepalen. Dit gebeurt in de vorm van gesprekken, maar ook door het aanbieden van keuzemogelijkheden voor wat betreft de uitwerking van de leerinhouden. Studenten hebben hier namelijk de mogelijkheid de leerinhouden te koppelen aan hun eigen leervragen en -behoeften. Bij dit laatste speelt de *studentbegeleider* een cruciale rol. Hij (zij) heeft een belangrijke spilfunctie en ondersteunt studenten bij de realisering van hun persoonlijke leerbehoeften. Gedurende de gehele studie worden studenten begeleid in hun studieproces, opdat ze met succes hun opleiding kunnen afronden. Studentbegeleiding krijgt vorm in studentgroepen van maximaal zeven studenten en in individuele gesprekken.

- *Reflectie-arrangementen* zijn gericht op de persoonlijke, beroepsgerichte, spirituele en theologische en levensbeschouwelijke vorming van studenten. Studenten reflecteren op hun eigen professionele en spirituele ontwikkeling. De ontwikkeling van een positief-kritische en zelfbewuste houding staat met name binnen deze arrangementen centraal.

Nadere analyse van het programma laat zien, dat vrijwel alle kernpraktijken ten minste tweemaal aan bod komen binnen de leerarrangementen.

Het programma van beide opleidingen laat zien dat de opleiding vele inhouden kent die betrekking hebben op erkenning van een brede range aan opvattingen, leef- en denkwijzen. Studenten leren oog te hebben voor diversiteit en zij leren in contacten met andersdenkenden of andersgelovigen hun eigen oordeel op te schorten en eerst te kijken en/of te luisteren. In de leerarrangementen 'Hulp op Maat' en 'Anders ontmoeten' werken de GPW-studenten bijvoorbeeld aan de competentie 'competent in presentie en/of missionair handelen', die omschreven staat als "het vermogen om op een open en uitnodigende wijze aanwezig te zijn in de veelkleurige samenleving en bij te dragen aan humaan samenleven in dorp of stad". Voor de GL-studenten is het ontwikkelen van een dergelijk vermogen expliciet opgenomen binnen de pedagogische competentie. Deze competentie komt bijvoorbeeld aan bod in arrangementen als 'Leerlingbegeleiding' of 'Dialogoog en Narrativiteit'.

Didactisch concept

Het didactisch concept en de uitwerking daarvan spelen een wezenlijke rol in het realiseren van de opleidingsdoelen. Reden voor het panel hier uitvoerig bij stil te staan. Wel zij hier reeds opgemerkt dat een volledige implementatie pas in de uitvoering van de vernieuwde programma's (GPW en GL) realiteit zal zijn. Niettemin heeft het panel geconstateerd dat ook in de huidige programma's het didactisch concept zichtbaar is.

1. Zelfsturing en leervraag als constituerend element

Om ruimte te bieden voor de professionele ontwikkeling, hebben de opleidingen een flexibel programma ingericht dat het, naar het oordeel van het panel, inderdaad mogelijk maakt verschillende (eigen) wegen te bewandelen om tot het gewenste en tevens vereiste eindresultaat te komen. Differentiëren komt in dit programma tot uiting in (1) variatie aan werkvormen en leermiddelen die gelijktijdig kunnen worden ingezet om dezelfde leerdoelen te bereiken, (2) differentiatie in werkvormen, leermiddelen en leerstof, die recht doet aan de zelfverantwoordelijke zelfbepaling van studenten op enig moment en (3) gestructureerde vrijheid in het geheel aan werkvormen en leermiddelen, die recht doet aan de leervaardigheden van studenten op enig moment. Dit laatste betekent dat de structuur van de begeleiding wordt gekenmerkt door afnemende ondersteuning in lijn met de groei van de student.

Met het oog op het leren werken vanuit het principe van leervraagsturing, wordt vanuit een brede (kennis)basis toegewerkt naar steeds meer specialisatie. Zo kennen de opleidingen een brede propedeuse waarin GPW- en GL-studenten samen hetzelfde programma volgen, waarna in de major en de minor ruimte is voor de denominatieve eigenheid van zowel de student als van de werkveldpartners. De major voorziet in een brede filosofische, theologische, educatieve en culturele basis, die passend is voor alle studenten, ongeacht levensbeschouwelijke positie en gekozen beroepsrichting. Tegelijkertijd leren studenten in de major deze basis ook in te kleuren vanuit hun persoonlijke leervragen of leerbehoeften, bijvoorbeeld door een denominatief ingekleurde leerwerkplek te kiezen, door opdrachten uit te voeren binnen een bepaalde denominatieve context, of door de reflectie op de eigen spiritualiteit en bijbehorende opdrachten in de reflectieleerlijn.

De minoren bieden studenten vervolgens de mogelijkheid om deze persoonlijke inkleuring te verbreden of te verdiepen. Door voor een van deze profileringsroutes te kiezen, sorteren studenten al voor op het beroep dat ze na afstuderen willen uitoefenen.

Over het algemeen geldt, dat de denominatieve profileringsroutes minder vrijheid bieden aan de student, dan de niet-denominatieve profileringsroutes. Dit komt omdat de kerkelijke partners met wie wordt samengewerkt binnen deze profileringsroutes eisen stellen aan de inhoud van het programma. Om een goede aansluiting te garanderen zijn deze profileringsroutes gedurende het afgelopen jaar in enkele co-creatie sessies samen met de kerkelijke partners (Molukse Kerken, Unie van Baptistengemeenten, PKN, het Leger des Heils en Opleidingsinstituut voor theologie, levensbeschouwing, geestelijke begeleiding in Vrijzinnig Perspectief – OVP) ontwikkeld.

2. Interactief leren en samenwerkend leren

Het interactieve karakter van de opleidingen komt tot uitdrukking in het feit dat, door de hele opleiding heen, studenten worden uitgedaagd om, naast samenwerking met gelijkgestemden (qua denominatie of qua studierichting), zich te verhouden tot de zienswijzen van anderen. Met het oog hierop werken studenten gedurende het eerste anderhalf jaar van de opleiding in een hybride groepssamenstelling: voltijd en deeltijdstudenten van zowel de GPW- als de GL-opleiding, volgen gezamenlijk hetzelfde programma met deels overlappende colleges.

Om tegelijkertijd recht te doen aan de verschillen tussen voltijd- en deeltijdstudenten, die voornamelijk worden ingegeven door verschil in leeftijd, in levenservaring en in werkervaring, is binnen de leerarrangementen sprake van een diversiteit in het leeraanbod. Sommige onderdelen zijn verplicht voor alle studenten, voor andere onderdelen geldt dat de deeltijdstudenten in overleg met de studiebegeleider individuele afspraken maken in lijn met hun individuele leerplannen. Daarnaast kennen ook de meeste minoren een gezamenlijk deel (GPW, GL, inclusief verschillende denominaties) en een afzonderlijk deel.

Een specifieke vorm waarin het 'samen leren' gestalte krijgt is het leerplein: een ruimte waarin studenten actief en zelfstandig werken, maar ook kunnen samenwerken, waarbij allerlei kwaliteiten, kennis en vaardigheden worden aangesproken. Het is een ruimte die studenten uitdaagt eigenaar te zijn van hun leerproces, die studenten een zekere vrijheid biedt, maar ook een zekere verbondenheid met de mensen om hen heen. Deze ruimte kan fysiek worden ingevuld - een vaste plek, leerruimte in het gebouw van Windesheim – maar moet ook worden gezien als een gelegenheid binnen het onderwijsprogramma om te komen tot vormgeving van de eigen leerweg of waar met anderen (studenten, docenten, overige professionals) een gemeenschappelijk leerproces wordt gevoerd. Ter ondersteuning zijn er steeds docenten aanwezig op het leerplein bij wie studenten terecht kunnen voor overleg of vragen.

3. Betekenisvol leren

Betekenisvol leren krijgt in beide opleidingen vorm in de praktijkarrangementen. Die richten zich op de verbinding van theorie en praktijk, waarbij een kenmerkende beroepssituatie (een kernpraktijk) als uitgangspunt wordt genomen. Er is hier sprake van een integrale benadering: kennis, vaardigheden en attitudes worden in onderlinge samenhang aangeboden en getoetst. Hiertoe worden aan de studenten betekenisvolle opdrachten verstrekt. Dit zijn opdrachten die aansluiten bij de eigen leerwerkplek en/of bij de eigen leervragen van de student, zoals hij die in zijn persoonlijk ontwikkelplan (POP) heeft verwoord.

Betekenisvol leren krijgt op de tweede plaats gestalte door het leren op de werkplek. In het eerste jaar van de opleiding staat dit werkpleklernen in het teken van een oriëntatie op het beroep. Tijdens de hoofdfase werken studenten aan leervragen van henzelf en aan opdrachten van de kant van de opleiding (vanuit de praktijkarrangementen). Inhoud, organisatie en planning van het werkpleklernen worden op grond van de leervragen van studenten, door de studenten in overleg met hun begeleider, bepaald, geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

Betekenisvol leren krijgt tot slot vorm in de onderzoekleerlijn. Met het oog hierop is in het programma een aparte onderzoekcompetentie opgenomen. Doel is het ontwikkelen van een onderzoekende houding en op basis van onderzoek de eigen beroepspraktijk te verbeteren en de kennis over deze praktijk (verder) te ontwikkelen. De onderzoeksthema's kunnen door het lectoraat Theologie en Levensbeschouwing en de kenniskring worden opgepakt en samen met het werkveld worden uitgevoerd. Hierbij wordt aangesloten bij een wens van zowel opleiding als lectoraat om het onderzoek van studenten thematisch onder te brengen in clusters. Achterliggende gedachte hierbij is om meer focus aan te brengen in de kennisontwikkeling en kennisaccumulatie mogelijk te maken.

Begeleiding

Bij dit, op zelfsturing ingerichte programma, heeft de studentbegeleiding een centrale rol. In samenhang met de reflectiearrangementen is de studentbegeleiding een belangrijke voedingsbodem voor de eigen ontwikkeling van studenten. Met het oog op dit laatste heeft de studentbegeleiding niet alleen betrekking op de signalering van studie belemmerende factoren, maar richt zij zich met name ook op de begeleiding bij het maken van keuzes binnen de studie. Bij dit laatste kan het bijvoorbeeld gaan over de accenten die studenten zelf willen leggen met het oog op de toekomstige uitoefening van hun beroep of over de volgorde waarin studenten hun studieproces plannen. Om de vaardigheden van studentbegeleiders te vergroten, worden docenten nader getraind via een intervisie-achtige vorm van professionalisering.

Docenten

Uit een door de opleidingen verstrekt overzicht van kwalificaties van het docentencorps (allen master opgeleid, van wie 25% gepromoveerd) blijkt een dekking van deskundigheden die nodig is om de programma's te verzorgen. Deze kwalificaties, en met name hun actuele vakkennis en wisselwerking met het werkveld blijken eveneens uit het docentengesprek tijdens de audit. De studenten bevestigen dit en zijn tevreden over hun didactische en coachende kwaliteiten. Zij vinden hun docenten voorts goed bereikbaar en toegankelijk. Het panel voegt daar aan toe dat het een hecht en krachtig docententeam is. Hecht en krachtig, dankzij zijn deskundigheid, zijn intensieve contacten met het (met name GPW) werkveld, de onderlinge samenwerking en zijn sterke betrokkenheid bij de ontwikkeling van de studenten en van de opleiding.

Een recente ontwikkeling is, dat de docenten in duo's werken. Dat bevordert de openheid binnen het docentencorps en maakt intercollegiale consultatie min of meer vanzelfsprekend en dat heeft een positief effect op de kwaliteit van de onderlinge samenwerking. Aandachtspunt is wel, dat het proces naar de vernieuwde curricula een zodanige inzet van docenten vraagt dat de werkdruk te zwaar wordt. Het management moet daar alert op blijven, want de betrokkenheid en loyaliteit van de docenten zijn zo sterk, dat het gewicht van de werkdruk min of meer verborgen blijft.

Weging en Oordeel: voldoende

De inhoud van beide programma's is een passende uitwerking van de beoogde leerresultaten en dat wordt zichtbaar in de leerarrangementen, maar ook in het didactisch concept. Ook de didactiek en werkvormen sluiten aan op de beoogde leerresultaten en studenten participeren actief in het onderwijs en worden uitgedaagd zelf vorm te geven aan hun leerproces.

Binnen de leerarrangementen krijgen de studenten voldoende gelegenheid zich op bachelor-niveau te ontwikkelen tot een deskundige en bekwame pastoraal werker en leraar. Een professional met een open oog voor de doelgroepen waarvoor hij werkt en met een handelingsrepertoire dat hem in staat stelt in zijn beroep tot resultaten te komen. Het deskundige docentencorps maakt dit alles ook mogelijk.

Samenvattend merkt het panel op, dat het opleidingsprogramma en de kwaliteit van het docententeam van beide opleidingen het voor de instromende studenten mogelijk maken de beoogde leerresultaten te realiseren. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.

Het panel geeft beide opleidingen (in aansluiting op wat het panel onder Standaard 1 heeft opgemerkt) wel in overweging de plaats en diepgang van de theologische scholing in de major van beide programma's te versterken teneinde een balans te bewerkstelligen tussen enerzijds het opleiden tot hbo-theoloog en anderzijds het opleiden tot levensbeschouwelijkagogisch werker binnen een pastorale dan wel educatieve context.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Toetsvormen

Uitgangspunt van het toetsbeleid is, dat de toets zoveel mogelijk moet aansluiten bij het onderwijs dat de student heeft gevolgd en bij de individuele keuzes (waar van toepassing) die een student daarbij heeft gemaakt. Daarbij dient de toets de student zoveel mogelijk verder te brengen in zijn/haar eigen ontwikkeling. Ten slotte bepaalt de aard van het leerresultaat de methode (de vorm) van toetsing.

Elk leerarrangement wordt afgesloten met een toets. Hierbij maken beide opleidingen gebruik van summatieve en van formatieve toetsen. De mate waarin studenten beschikken over een brede kennisbasis, wordt getoetst met behulp van kennistoetsen. De mate waarin studenten beschikken over vakspecifieke kennis, vaardigheden en attitudes, wordt getoetst tijdens de afronding van de verschillende praktijkarrangementen, en wel aan de hand van een beroepsproduct. De mate waarin studenten een integratie tot stand brengen tussen de kennis, vaardigheden en attitudes die zij tijdens hun leerproces hebben eigen gemaakt en daar een eigen positie in weten te bepalen, wordt getoetst binnen de reflectieleerlijn in de vorm van een doorlopend digitaal portfolio.

Kwaliteitsborging intern

De toetsen van beide opleidingen worden door ervaren examinatoren beoordeeld. De examinatoren worden benoemd door de examencommissie. Alle huidige examinatoren zijn m.i.v. september 2018 BKE-geregistreerd. De kwaliteit van de toetsen (inhoudelijk niveau, vorm en beoordelingscriteria), wordt gecontroleerd door de toetscommissie die onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie² opereert. De toetscommissie maakt hierbij gebruik van de zogeheten Toetswijzer, die naar het oordeel van het panel inderdaad een belangrijk instrument is om de validiteit en de betrouwbaarheid van het toetsen & beoordelen te borgen. Docenten gebruiken dit document om de juiste verbinding te leggen tussen de vormgeving van de toets en de doelstelling van de onderwijseenheid. Docenten scholen zich regelmatig in toetsing en beoordeling, met name ook met het oog op de toetsing en beoordeling in de vernieuwde onderwijsprogramma's (werken met portfolio's en keuze van toetsvormen door de student). Voorts zij nog vermeld, dat beide opleidingen consequent bij elke summatieve toetsing het vier-ogenprincipe toepassen en hun wijze van beoordelen onderling afstemmen in kalibreersessies. Tenslotte toch een kanttekening: het panel ziet nog ruimte om de controle achteraf verder te systematiseren en daardoor ook te versterken opdat de examencommissie (al dan niet via haar toetscommissie) een *volledig* beeld krijgt van de feitelijke kwaliteit van het toetsen & beoordelen

Het panel heeft verschillende toetsen (opdrachten) uit het 2^e en 3^e jaar ingezien en zijn oordeel is positief. De toetsen (opdrachten) corresponderen qua vorm, inhoud en niveau met het te meten leerresultaat.

² De examencommissie heeft tot taak (1) de kwaliteit te borgen van het toetsen & beoordelen, van de eindwerken te borgen, (2) verzoeken om vrijstellingen te beoordelen en (3) diploma's en getuigschriften te verstrekken. Zij voert deze taken uit voor de opleidingen Algemeen Vormend Onderwijs, Beroepsgericht Onderwijs en de theologische opleidingen (BA en MA). Het gaat hier om een domein-breed samengestelde commissie waarin een theologie-docent zitting heeft.

De interne kwaliteitsborging van het toetsen en beoordelen is arbeidsintensief en dat leidt tot een extra verzwaring van de toch al hoge werkdruk ten gevolge van de curricula-vernieuwing. In dat verband beveelt het panel de examencommissie aan haar werkzaamheden in het kader van het Bindend (Afwijzend) Studieadvies af te stoten.

Kwaliteitsborging extern

De opleidingen toetsen aan de hand van informatie uit de werkveldconferenties, uit andere theologie opleidingen en uit de alumni-onderzoeken periodiek en op systematische wijze of de gerealiseerde eindkwalificaties overeenkomen met de door het beroepenveld gewenste kwalificaties. Het project 'Vreemde ogen dwingen' speelt hierbij een belangrijke rol: sinds 2014 bespreken leden van de examencommissies en de onderzoekscommissies van Christelijke Hogeschool Ede, Fontys Hogeschool voor Theologie en Levensbeschouwing en Christelijke Hogeschool Windesheim eindwerkstukken, afstudeerprocedures en beoordelingsformulieren.

Later heeft hogeschool VIAA zich daar bij aangesloten. In de afgelopen jaren zijn de nodige onderzoeken besproken en beoordeeld. Met ingang van 1 september 2017 is voor de duur van twee jaar een experiment gestart. waarbij voor een beperkt aantal onderzoeken per opleiding (drie per opleiding) een tweede beoordelaar van een andere hogeschool wordt toegewezen. De resultaten worden per jaar vastgelegd en vergeleken met de andere onderzoeken qua cijfers en beoordelingen. Uit deze vergelijking zal de groep conclusies trekken en mogelijk nieuwe voorstellen doen. Behalve voor borging van de eindkwalificaties wordt het alumni-onderzoek ook gebruikt om zicht te houden op de marktpositie van de afgestudeerden.

Procedure afstuderen

De positie van beide opleidingen is, dat de gerealiseerde leerresultaten met name moeten blijken uit de SLB-portfolio's (die door twee beoordelaars worden beoordeeld) en uit de afstudeerwerken. Voor dit laatste geldt het volgende: de beoordelingsprocedure kent een duidelijk onderscheid tussen de ontwerpfase waarin de student een onderzoeksvoorstel indient dat na een 'go'-besluit van de begeleider door twee beoordelaars onafhankelijk van elkaar wordt beoordeeld. Indien beide beoordelaars van mening zijn dat het voorgestelde onderzoeksthema en de onderzoeksaanpak aan de eisen voldoen, kan de student starten met de uitvoering van zijn afstudeerwerk. Als de student zijn werk heeft afgerond wordt het wederom door twee beoordelaars beoordeeld, en wel aan de hand van een, naar het oordeel van het panel, valide en hanteerbaar beoordelingskader.

Weging en Oordeel: voldoende

Beide opleidingen hebben een transparant en coherent toetsbeleid dat aantoonbaar leidt tot een valide en betrouwbare toetsing via richtlijnen, kalibreersessies, vier-ogenprincipe, externe kwaliteitsborging. Dat geldt ook voor het afstudeerproces waarin duidelijke go – no go momenten zijn ingebouwd en waarbij voorts een scherpe scheiding is aangebracht tussen begeleiding en beoordelen.

De examencommissie vervult haar kwaliteitsborgende taak op effectieve wijze via een actieve bemoeienis (vooraf en achteraf) door haar toetscommissie, die in hoge mate deskundig en bekwaam is. Met name de pro-actieve borging via kwaliteitseisen, competente examinatoren, vier-ogenprincipe en kalibratie hebben beide opleidingen op robuuste wijze georganiseerd. Kortom, beide opleidingen beschikken over een prima systeem van toetsing.

Wel ziet het panel nog ruimte om de controle achteraf verder te systematiseren en daardoor ook te versterken opdat de examencommissie (al dan niet via haar toetscommissie) een *volledig* beeld krijgt van de feitelijke kwaliteit van het toetsen & beoordelen gedurende de vier opleidingsjaren. Immers, alleen dan kan een examencommissie de zwakke plekken identificeren en op basis van een onderzoek naar de oorzaken ervan op een solide wijze verbetermaatregelen ontwerpen. Dit aandachtspunt is voor het panel reden in zijn oordeel over het overigens prima *systeem* van toetsen toch niet verder te gaan dan een 'voldoende'.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Het panel heeft in totaal 33 eindwerken van de cohorten (2015-16 en 2016-17) beoordeeld aan de hand van het beoordelingskader van de beide opleidingen. Opleiding GPW: elf eindwerken en zeven SLB-portfolio's. Opleiding GL: acht eindwerken en zeven SLB-portfolio's.

Het oordeel van het panel over de eindwerken is positief. De thematiek van de eindwerken is niet alleen relevant voor de beroepspraktijk, maar heeft ook een bij het bachelorniveau passende complexiteit en reikwijdte. Ook de uitvoering voldoet aan de eisen qua logische structuur en qua valide methode. De ontwikkelkansen zitten in het doordenken van de praktische implementatie in het werkveld. Dat is immers de kracht van een bachelor. Laat de student met de onderzoeksresultaten een plan van aanpak maken (wordt soms gedaan maar moet concreter) opdat de uitkomsten van het onderzoek hun weerslag kunnen vinden in de praktijk en de student daarbij ook ervaart dat hij of zij het verschil kan maken. Dit stimuleert de onderzoekende houding, ook na het afstuderen.

Het oordeel van het panel over de SLB-portfolio's is ook positief. Zij verschaffen een heldere kijk in de ontwikkeling en in de prestaties van de studenten, maar ook in de wijze waarop de opleidingen feedback geven en tot een oordeel komen. De ontwikkelkansen liggen in de zelfreflectie die van de student gevraagd wordt en in de directe praktijkrelevantie. De beoordelaars dan wel de coaches zouden de studenten sterker kunnen sturen naar meer diepgang in de reflectie en directer kunnen sturen naar de concrete praktijk waarin de afgestudeerde terecht komt.

Inzicht in de kwaliteit van de afgestudeerden geven ook de werkveldpartners. Zo hebben deelnemers aan de werkveldconsultaties 2014-2016 bijvoorbeeld aangegeven de professionaliteit van de afgestudeerden positief te waarderen, mede dankzij de basiskwaliteit van het agogisch en pastoraal opleiden. Een beeld dat tijdens de audit in de gesprekken met vertegenwoordigers uit het werkveld en met de alumni zondermeer werd bevestigd.

Weging en Oordeel: voldoende

Het panel is van oordeel, dat de studenten van beide opleidingen met hun SLB-portfolio's en met hun afstudeerwerken laten zien dat zij de beoogde leerresultaten inderdaad hebben gerealiseerd. Het panel is dan ook te spreken over de kwaliteit van de afgestudeerden. Ook het werkveld is positief over de kwaliteit en het functioneren van de alumni die tijdens de audit meldden dat hun opleiding hen goed heeft voorbereid op de beroepspraktijk. Aldus hebben beide opleidingen aangetoond dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd. Wel ziet het panel nog ontwikkelkansen. Voor de afstudeerwerken: onderzoek van studenten zou ook moeten resulteren in voorstellen hoe de onderzoeksuitkomsten te implementeren in de eigen beroepspraktijk. Voor de SLB-portfolio's: een sterkere sturing van de studenten naar een verdieping van de zelfreflectie. Tegen deze achtergrond besluit het panel tot een 'voldoende'.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Oordelen per standaard

1. De beoogde leerresultaten van de opleiding GPW en de opleiding GL passen bij het bachelorniveau en bij de hbo-oriëntatie van beide opleidingen en zij zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld. Daarmee voldoen beide opleidingen aan de basiskwaliteit. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.
2. Het opleidingsprogramma en de kwaliteit van het docententeam van beide opleidingen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren. Reden voor het panel te besluiten tot het oordeel 'voldoende'.
3. Beide opleidingen hebben een transparant en coherent toetsbeleid dat aantoonbaar leidt tot een valide en betrouwbare toetsing via richtlijnen, kalibreersessies, vier-ogenprincipe en ook externe kwaliteitsborging. De examencommissie vervult haar kwaliteitsborgende taak op deskundige en effectieve wijze via een actieve bemoeienis vooraf en controle achteraf door haar toetscommissie. Aldus beschikken beide opleidingen over een adequaat systeem van toetsing en beoordelen. Reden voor het panel te besluiten tot een 'voldoende'.
4. De studenten van beide opleidingen laten met hun SLB-portfolio's en met hun afstudeerwerken zien dat zij de beoogde leerresultaten inderdaad hebben gerealiseerd. Het panel is dan ook te spreken over de kwaliteit van de afgestudeerden. Ook het werkveld is positief over de kwaliteit en het functioneren van de alumni die tijdens de audit meldden dat hun opleiding hen goed heeft voorbereid op de beroepspraktijk. Aldus hebben beide opleidingen aangetoond dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd. Reden voor het panel te besluiten tot een 'voldoende'.

Eindoordeel

Het panel heeft bij alle vier standaarden besloten tot een 'voldoende'. Conform de NVAO beslisregels is het eindoordeel over beide opleidingen: voldoende.

6. AANBEVELINGEN

6.1. Beide opleidingen hebben door hun focus op 'het omgaan met diversiteit', met zowel aandacht voor het verstaan van de ander als voor de eigen (levensbeschouwelijke) wortels en met het zoeken van de dialoog daartussen een duidelijk eigen profiel t.o.v. de andere hbo theologie-opleidingen in Nederland. Beide opleidingen zouden in de communicatie naar buiten dit krachtig en markant profiel dan ook veel sterker dan thans het geval is uit moeten dragen.

6.2. Beide opleidingen zouden in hun doelstelling en dus ook in hun programma een balans moeten vinden tussen enerzijds het opleiden tot hbo-theoloog en anderzijds het opleiden tot pastoraal werker dan wel tot leraar godsdienst/levensbeschouwing. In dat verband beveelt het panel beide opleidingen aan de plaats en diepgang van de theologische scholing in de major van beide programma's te versterken.

6.3. Beide opleidingen zouden de studenten naar aanleiding van de resultaten uit hun afstudeeronderzoeken een plan van aanpak moeten laten maken opdat de uitkomsten van die onderzoeken hun weerslag kunnen vinden in de praktijk en de studenten daarbij dan ook ervaren dat hun onderzoek zeer wel effect kan hebben. Dit stimuleert de onderzoekende houding, ook na het afstuderen.

6.4. Beide opleidingen zouden via de coaches de studenten in het opbouwen van de SLB-portfolio's sterker kunnen sturen naar meer diepgang in de reflectie en ook directer kunnen sturen naar de concrete praktijk waarin de afgestudeerde terecht komt.

6.5. Voor wat betreft de internationale oriëntatie merkt het panel op, dat de centrale uitgangspunten ('multiperspectiviteit' en 'meervoudige identiteit') nog niet zodanig zijn uitgekristalliseerd dat zij thans reeds concreet richting kunnen geven aan het opleidingsprogramma. Daar zullen beide opleidingen in het vernieuwde programma extra aandacht aan moeten besteden teneinde de beoogde internationale oriëntatie concreet inhoud te geven.

6.6. De (domein-brede) examencommissie opereert op deskundige wijze, maar onder grote werkdruk. Reden voor het panel de examencommissie aan te bevelen haar werkzaamheden in het kader van het Bindend (Afwijzend) Studieadvies af te stoten. Dat verschaft de examencommissie bovendien de ruimte om de kwaliteitscontrole achteraf die thans nog wat onderbelicht blijft, te versterken via (bijvoorbeeld) intelligente steekproeven.

6.7. De docenten van beide opleidingen zijn volop actief in het ontwikkelproces naar het vernieuwde programma. Dit vergt een grote extra inzet die leidt tot een hoge (en vanwege de sterke loyaliteit van de docenten, niet altijd zichtbare) werkdruk. Het management moet daar zeer alert op blijven.

BIJLAGE I**Scoretabel**

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Windesheim	
hbo-bacheloropleiding Godsdienst en Pastoraal Werk - GPW voltijd en deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	V

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Windesheim	
hbo-bacheloropleiding Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing van de 2^e Graad – GL voltijd en deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	V

BIJLAGE II   Programma, werkwijze en beslisregels

Audit opleidingen Leraar Godsdienst (bachelor en master) en Godsdienst-pastoraal Werker (bachelor).

Dag 1: dinsdag 16 januari 2018

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerp
08.15 – 08.30	Directie en teamleiding: Peter de Haan, Marchien Timmerman, San van Eersel	Ontvangst en toelichting documentatie
08.30 – 09.30	Vooroverleg panel	
09.30 – 09.45	Pitch: "Waar staan wij voor? / Waar gaan wij naar toe?"	
09.45 – 10.15	<u>Bacheloropleiding</u> Karel Lichtendonk, docent godsdienstpedagogiek en didactiek, studietoelichting Jan van Dijk, docent theologie & levensbeschouwing Juna Hein, docent godsdienstwetenschappen Theo van Leeuwen, docent pastoraat, supervisor	<u>Inhoudelijke speerpunten</u> Beroepsprofiel en doorvertaling naar programma Leerarrangementen, kernvakken, kernpraktijken en competenties Brede professionalisering en persoonlijke positiebepaling
10.15 – 11.00	Metsje Krol, docent godsdienstpedagogiek, OC-lid en supervisor	<u>Didactische speerpunten</u> Flexibilisering en zelfsturing Profilering routes Interactief leren Leerplein
11.00 – 12.15	Posterpresentatie en raadpleging documentatie: docenten Joke Bruinsma, Huib Zegwaert en Jessica Bouva en studenten	
12.15 – 13.00	Lunch en intern overleg panel	
13.00 – 13.45	<u>Masteropleiding</u> Anneke Kemper, docent pastoraat en supervisor Jozanne Kemman, docent godsdienstpedagogiek en (vak)didactiek Theo van Leeuwen, docent pastoraat en supervisor Huib Zegwaert, theologie & levensbeschouwing – T&L San van Eersel, hogeschool hoofddocent T&L	<u>Master (speerpunten)</u> Beroepsprofiel en -rollen Profilering op Zorg en Educatie Leerlijnen en vakken Vakdidactiek Bildung en Internationalisering Onderzoek Flexibilisering en Zelfverwervende didactiek
13.45 – 14.00	Intern overleg panel	
14.00 – 14.45	<u>Docent bacheloropleidingen</u> (+ Opleidingscommissie) Ruth Hessel, godsdienstwetenschappen en OC-lid Joke Bruinsma, pastoraat, liturgie, ritualiteit en supervisor Anneke Kemper, pastoraat en supervisor Jan van Dijk, theologie & levensbeschouwing – T&L Metsje Krol, godsdienstpedagogiek en didactiek, supervisor en OC-lid Marchien Timmerman, missionaire presentie, diaconaat en supervisor	Relatie met beroepenveld Deskundigheidsbevordering Toetsen & beoordelen Opleidingsprogramma - huidige en nieuwe programma Borging niveau Begeleiding studenten Intercollegiale consultatie Kwaliteitszorg Leer-/werkplek
14.45 – 15.30	<u>Docenten masteropleiding</u> (+ Opleidingscommissie) Theo van Leeuwen, pastoraat en supervisor Ruth Hessel, godsdienstwetenschappen en OC-lid Joke Bruinsma, pastoraat, gender en coördinator Huib Zegwaert, theologie & levensbeschouwing – T&L Eduard Groen, theologie & levensbeschouwing – T&L André Mulder, lector T&L	Relatie met beroepenveld Deskundigheidsbevordering Toetsen & beoordelen Opleidingsprogramma - huidige en nieuwe programma Borging niveau Begeleiding studenten Intercollegiale consultatie Kwaliteitszorg Leer-/werkplek
15.30 – 16.00	Presentatie praktijk / studenten	
16.00 – 16.15	Intern overleg panel	

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerp
16.15 – 17.00	<u>Studenten bachelor</u> Gera Offringa 2 ^e jaar GPW deeltijd (dt) / OC-lid Hendrie Hoeve 2 ^e jaar GL dt Johanne Boot 3 ^e jaar GPW dt Els Terpstra 3 ^e jaar GPW voltijd (vt) Ilse Bonke 4 ^e jaar GPW vt / OC-lid Robert-Jan Beltman 4 ^e jaar GPW dt Melisa Sikar 4 ^e jaar GL vt Franka Brouwer 4 ^e jaar GL vt	Aansluiting vooropleiding Informatievoorziening Kwaliteit docenten Rol en invloed van OC Relevantie programma Studeerbaarheid Toetsen & beoordelen Begeleiding Voorzieningen
17.00 – 17.45	<u>Studenten master</u> Marjon Alberts, master GL Arnold van der Snoek, master GV Lydia Drint, master GL	Aansluiting vooropleiding Informatievoorziening Kwaliteit docenten Rol en invloed van OC Relevantie programma Studeerbaarheid Toetsen & beoordelen Begeleiding Voorzieningen
17.45 – 18.15	Intern overleg panel	

Dag 2: woensdag 17 januari 2018

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerp
08.45 – 09.15	<u>Examencommissie en toetscommissie</u> Erwin Haandrikman, voorzitter examencie Eduard Groen, docent en lid examencie Jojanne Kemman, docent en voorzitter toetscie Juna Hein, docent en lid toetscie	Relatie examencie – toetscie Relatie tot directie en management Kwaliteitsborging toetsen & beoordelen Kwaliteitsborging afstuderen Agenda voor 2018-2019
09.15 – 09.45	<u>Onderzoek – lectoraat en opleidingen</u> Eduard Groen, docent onderzoek, lid commissie onderzoek Joke Bruinsma, idem André Mulder, lector T&L Angela Stoof, onderzoeker bij lectoraat Erik Renkema, associate lector Educatie & Diversiteit en Levensbeschouwelijke Communicatie	Onderzoeksgebieden Lectoraat en bacheloropleiding Lectoraat en masteropleiding Lectoraat en werkveld Onderzoeks'leerlint'
09.45 – 10.30	<u>Samenwerking externe partners</u> Aafke Hugen-Tadema, leraar godsdienst vo Dorien Keizer, kerkelijk werker PKN Teun van der Leer, rector Baptisten Seminarium Stefan Waalewijn, leraar godsdienst vo Gidie Ritzerveld, zelfstandig ondernemend theoloog Marchien Timmerman, teamleider en contactpersoon werkveld	Leerarrangementen - kernpraktijken - competentieontwikkeling Interactie met opleidingen Interactie met lectoraat Rol m.b.t. kwaliteitszorg Kwaliteit afgestudeerden
10.30 – 11.00	<u>Pending issue</u> Peter de Haan, directeur Marchien Timmerman, teamleider	Planning van de route naar het vernieuwde masterprogramma.
11.00 – 11.45	Intern beraad panel	
11.45 – 12.15	Beknopte terugkoppeling	

Werkwijze

Bij de beoordeling van de twee betreffende bacheloropleidingen is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland" van september 2016. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het panel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over een opleiding moet bepalen. Op basis van de door beide opleidingen geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende bacheloropleidingen.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van de twee programma's. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleidingen, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geleidingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleidingen heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Afstemming deelpanels binnen het cluster Theologie

Op vrijdag 23 september 2016 heeft het LOO Theologie tijdens haar vergadering enkele basisgegevens kunnen vaststellen t.a.v. de clusteraccreditatie Theologie in 2017-2018. Hieronder volgt deze informatie.

▪ Stichting Cursus Godsdienstonderwijs (CGO)	Aequi
▪ Christelijke Hogeschool Ede	Aequi
▪ Christelijke Hogeschool Viaa	Certiked
▪ Christelijke Hogeschool Windesheim	Hobéon

Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep.

Het oordeel van het auditpanel, vastgelegd in een conceptrapport, werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2016'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien i) standaard 1 'onvoldoende' is, ii) een of twee standaarden 'onvoldoende' en herstel binnen twee jaar niet realistisch en haalbaar is of iii) drie of meer standaarden 'onvoldoende' beoordeeld worden.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'voldoende' zijn indien ten minste twee standaarden 'voldoende' zijn, waaronder in elk geval standaard 1, en herstel van de tekortkoming(en) bij de 'onvoldoende' standaarden realistisch en haalbaar is binnen twee jaar.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal voldoende zijn en twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval standaard 4.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' worden bevonden en twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval standaard 4.

BIJLAGE III   Lijst geraadpleegde documenten

Zelfevaluatie Bachelor GPW & GL (2017-2018)
Zelfevaluatie Flexibilisering Deeltijdonderwijs Volwassenen
Overgangsregeling BA
Competentiebeschrijving curriculum 2016-2020

- Beroepscompetenties GPW en GL gezamenlijk
- Beroepscompetenties GPW en Beroepscompetenties GL

Een professional met diepgang III (2017) - Inclusief kennisbasis GPW
SBL competenties en Kennisbasis GL
Vergelijkingstabel NLQF – Dublin Descriptoren – HBO-competenties
Visiedocumenten: Internationalisering – Onderzoek – Nieuw Curriculum - Leerarrangementen
Leerplan Onderwijsconcept
Overzicht Programma Bachelor GPW en GL
Programma Major Bachelor
OER Theologie en Levensbeschouwing
Kernpraktijken
Handboeken: Stagepraktijken - Reflectie-arrangementen
Overzicht Docenten T & L
Professionaliseringsplan Theologie – Levensbeschouwing
Examencommissie: Jaarverslag 2016-2017
Toetscommissie: Jaarverslag 2016-2017 - Borgingsplan 2016-2017
Toetswijzer Opleidingen Theologie en Levensbeschouwing (2017)
Overzicht Toetsing competenties
Opleidingscommissie: Jaarverslag 2015-2016 en 2016-2017
Praktische Afronding Beoordeling Onderzoeken
Overzicht Toetsing Competenties en enkele toetsen uit de opleidingsjaren 2 en 3.
Verslag Externe Validering in het kader van TOP opleiding
Het auditpanel heeft eindwerken (incl. SLB-werken) van de volgende studenten beoordeeld.³

Aantal	Studentnummer	Opleiding
1	1043820 (+ SLB eindwerk)	GL (cohort 2015-2016)
2	1074162 (+ SLB eindwerk)	GL (cohort 2015-2016)
3	1073698	GL (cohort 2015-2016)
4	1049227 (+ SLB eindwerk)	GL (cohort 2015-2016)
5	1072018 (+ SLB eindwerk)	GL (cohort 2016-2017)
6	1073299 (+ SLB eindwerk)	GL (cohort 2016-2017)
7	1083606 (+SLB eindwerk)	GL (cohort 2016-2017)
8	1071891 (+SLB eindwerk)	GL (cohort 2016-2017)
9	1019057 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2015-2016)
10	1031563 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2015-2016)
11	1039940	GPW (cohort 2015-2016)
12	1084235 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2016-2017)
13	1074168 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2016-2017)
14	1029885	GPW (cohort 2016-2017)
15	294095 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2016-2017)
16	1061166 (+SLB eindwerk)	GPW (cohort 2016-2017)
17	1057740	GPW (cohort 2016-2017)
18	10426680	GPW (cohort 2016-2017)
19	1039861	GPW (cohort 2016-2017)

³ Om redenen van privacy zijn hier uitsluitend de studentnummers vermeld. Namen van de afgestudeerde studenten en de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het panel.

BIJLAGE IV   Overzicht auditpanel

Op 10 juli 2017 heeft de NVAO onder het nummer 005837 goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de bacheloropleiding Godsdienst-pastoraal Werk en van de bacheloropleiding Leraar van de tweede graad in Godsdienst en Levensbeschouwing, van Christelijke Hogeschool Windesheim.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Naam panellid	Korte functiebeschrijving
Dhr. Drs. R.B. van der Herberg	Van der Herberg is partner bij Hobéon en veelvuldig betrokken bij audits, waaronder accreditatieaudits. Hij is tevens praeses van het kerkbestuur PKN van de Gemeente Woerden.
Dhr. Dr. A. de Kock	De Kock is godsdienstpedagoog en werkt als universitair docent Praktische Theologie (educatie en catechese) aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). Hij was van 2012-2013 tevens directeur onderwijs aldaar.
Mw. E. Teunissen	Teunissen heeft zelf de opleiding tot leraar Godsdienst gevolgd en is docent basiseducatie ritueelbegeleiding en ritueelbegeleider en spreker bij uitvaarten.
Dhr. drs. T. Visser	Visser was tot 2014 werkzaam als lerarenopleider en vakdidacticus godsdienst/levensbeschouwing bij de Universiteit Utrecht. Hij is momenteel voorzitter van de vereniging van Docenten Levensbeschouwing en Godsdienst en adviseur identiteit en onderwijs bij Verus, de vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs.
Dhr G. de Bekker	De Bekker is student aan de Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing (FHTL).
Secretaris	Dhr. drs. R.F. Stapert, senior adviseur Hobéon

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl